

El penúltim dia de 1957, a Barcelona, uns quants privilegiats assistíem, en una íntima comunió d'orgull i d'entusiasme, a la commemoració acadèmica privada del cinquantenari de la fundació de l'Institut d'Estudis Catalans. Sé que existeix el propòsit de recollir en un fascicle els discursos pronunciats en aquella festa, així com la llista extensíssima de les adhesions i el text de les més remarcables. Però no puc deixar d'esmentar el gloriós historial d'aquests cinquanta anys que ens recordava la memòria del Secretari General, el senyor Ramon Aramon i Serra, els discursos d'adhesió del poeta Gumersind Gomila, en nom dels intel·lectuals i estudiosos del Roselló i el Llenguadoc, del Dr. Josep Trueta, en nom dels membres corresponents de l'Institut, i de l'Abat Mitrat de Montserrat, Dom Aureli M. Escarré, el qual, en aquells moments, volia dir, en nom de tots els catalans, la gratitud que es mereixia la nostra gloriosa institució de cultura nacional, en aquell mig segle d'actuació que commemoràvem. Voldria reproduir alguns dels paràgrafs de les adhesions que eren llegides, de totes les Acadèmies, Instituts científics i Universitats d'arreu del món - curiosament, la de Barcelona i totes les altres de la Península, llevat de les portugueses, eren absents de la llista, a la qual hi havia, en canvi, Don Ramon Menéndez Pidal, membre corresponent de l'Institut. Entre aquestes adhesions hi havia la dels membres titulars que es troben absents de Catalunya: August Pi i Sunyer, Pere Bosch i Gimpera, Josep Carner i Lluís Nicolau d'Olwer. La d'aquest darrer, que cloïa la llarga llista, deia amb mots tan cenyits de forma com plens d'íntima emoció, - que s'encomanava a l'auditori i li arrencava una sincera ovació - allò que havia volgut ésser i que, malgrat totes les interrupcions i les adversitats, havia estat l'Institut, d'ençà de la seva fundació, l'any 1907, per Enric Prat de la Riba, president aleshores de la Diputació "Provincial" de Barcelona. També hauria de reproduir una bona part dels paràgrafs del magnífic discurs de Carles Riba, President de la Secció Filològica i, segons el torn reglamentari, President de l'Institut. La mort, en els darrers deu anys, d'homes tan lligats, per la tasca i pel prestigi, amb l'Institut, com eren Pompeu Fabra i Josep Puig i Cadafalch, podien semblar a algun espectador superficial un cop gairebé mortal per al nostre primer organisme de cultura. Per sort, no ha estat així; no podia ésser així.

Si dels set membres de la Secció Històrico-Arqueològica, la més antiga, nomenats el mateix any 1907, només resta viu Josep Pijoan, malauradament perdut fa alguns decennis per a la cultura catalana, la llista dels altres membres d'aquesta Secció, que avui la formen i mantenen el seu prestigi, és prou representativa: Agustí Duran i Sanpere, Mn. Higinà Anglès, Joaquim Folch i Torres, Jordi Rubió i Balaguer, Pere Bosch i Gimpera, Josep de C. Serra i Rafols i Ferran Soldevila. La Secció de Ciències, fundada l'any 1911, conserva, gloriosament vivent per bé que allunyat físicament de les tasques acadèmiques, el Dr. August Pi i Sunyer, únic supervivent dels set membres inicials. Els altres són Eduard Fontseré, actual president, Mn. Josep R. Bataller, Joaquim Carreras i Artau, Leandre Cervera, Pius Font i Quer i Antoni Esteve i Subirana. La Secció Filològica, que en els seus començaments (any 1911) duia el títol d'Institut de la Llengua Catalana, i que ha estat, realment, l'Acadèmia rectora del nostre idioma, té també, per sort, un membre vivent dels set homes il·lustres que aleshores la constituïen (recordem-ne els noms: Mn. Antoni M. Alcover, Mn. Frederic Clascar, Pompeu Fabra, Angel Guimerà, Joan Maragall, Lluís Segalà i Josep Carner). Avui, al costat de l'excels poeta d'Els Fruits Saborosos figuren, sota la presidència de Carles Riba, Ramon Aramon i Serra, el qual ocupa, ultra la secretaria general de l'I. E. C., la d'aquesta Secció, Pere Bohigas, Josep M. López-Picó, Lluís Nicolau d'Olwer, Carles Riba i Josep M. de Sagarra, amb Joan Corominas com a membre adjunt. La llista dels membres corresponents

Ramon
d'Abadal
& Vinyals

limitada reglamentàriament, ha comptat i compta encara amb els noms més il·lustres de romanistes, historiadors i homes de ciència estrangers o bé residents fora de Barcelona. Entre els ja difunts, anotem els noms de Joan Alcover, Magí Morera i Galícia, Josep Sanchis i Sivera, Eduard Toda, Gabriel Alomar, Miquel Costa i Llobera, Josep Gudiol, Salvador Galmés, Joan Amade, Amadeu Pagès, dom Gregori M. Sunyol, Josep Calmette, Miquel Ferrà i el doctor Frederic Duran i Jordà, catalans del Principat, de les Illes, de València o del Rosselló; els dels homes de ciència, de renom universal, que foren Gerard Bolland, Jean-Auguste Brutails, Benedetto Croce, Paul Painlevé, Lucien Poincaré, Heinrich Finke, Jakob Jud, Wilhelm Meyer-Lübje, A. Kingsley Porter, Alfred Jeanroy, Arturo Farinelli, William J. Entwistle, René Maire, E. Allison Peers i el fidel amic de Catalunya i gran aragonès que fou Juan Moneva y Puyol. Però els noms dels membres corresponents que avui figuren en els rengles de l'Institut no són pas indignes d'aquests que hem esmentat: Anselm M. Albareda, abat de Ripoll, el P. Miquel Batllori, Pierre Lavedan, Jurgis Baltrusaitis, Emile Male, Constantin Marinescu, Ricardo Filangieri di Candida, * Georges Gaillard, Wilhelm Neuss, Chandler R. Post, el mallorquí Joan Pons i Marquès, Pere Pujol i Tubau i Johannes Vincke formen a la Secció de Històrico-arqueològica; Josias Braun-Blanquet, els metges eminents que són els nostres doctors Josep Trueta i Francesc Duran i Reynals, el pare Aedeodot F. Marcet, de Montserrat, i Bartomeu F. M. Xiberta, de Roma, Paul Fallot i Camille Soula formen a la de Ciències; els filòlegs catalans Pere Fouché, Ignasi González-Llubera i Francesc de B. Moll, al costat de Ramón Menéndez Pidal, de Walther von Wartburg, Leo Spitzer, Georges Millardet, Heinrich Kuen, Gerhard Rohlfs, Mario Roques, Paul Aebischer, i Max-Leopold Wagner i Fritz Krüger s'agrupen a la Secció Filològica.

La varietat de noms i procedències que acabem de recordar fa honor, una vegada més, al pensament del fundador de l'Institut, l'home que bé es mereix d'ésser recordat novament en aquest cinquantenari: Enric Prat de la Riba. Ell sabé cercar els homes de competència allà on fossin, prescindint de la significació política i filosòfica que ostentessin: un Pere Coromines, un August Pi i Sunyer, un Ramon Turró, al costat d'un Mossèn Clascar o d'un Puig i Cadafalch. I ha estat aquest sentiment d'unitat, de totalitat del pensament científic català allò que ha donat a l'Institut la seva autoritat i el seu prestigi. La intuïció genial que feu que els fundadors dels Jocs Florals de Barcelona, i singularment un home tan poc optimista com era Manuel Milà i Fontanals, bandegessin totalment el bilingüisme de la restaurada festa del Gai Saber, probablement salvava la literatura catalana d'entollar-se en un provincialisme folklòric. El pensament conscient de Prat de la Riba, en posar com a idioma exclusiu de la nostra acadèmia la llengua catalana ha permès que el català adquirís, en la nostra època, categoria de llengua científica, apta per a tota mena de disciplines, de la història a la biologia, de la filosofia a l'arqueologia o a la geologia. L'autoritat de l'Institut, i el suport que Prat de la Riba donava a l'obra renovadora de Pompeu Fabra permetien també que fossin dictades les Normes Ortogràfiques i que cessés l'anarquia i el desordre en matèria lingüística. Qui pot ponderar la gran importància de la unitat gramatical, en aquests anys dolorosos que hem atravesat, quan semblava que la llengua i la cultura haguessin fet naufragi, a Catalunya? Tant se valia, però, aquell eclipse, puix que la llengua conservava la seva unitat, que els models existien i que, tard o d'hora, els joves es posarien a aprendre i a escriure en l'idioma codificat per l'Institut. Perquè la glòria i l'honor d'aquesta re-creació del català literari i científic no correspon únicament a Pompeu Fabra i als seus companys de la Secció Filològica -els de la primera fornada i els d'ara, sense oblidar els noms de Joaquim Ruyra i Jaume Bofill i Mates, que hi figuraren igualment - sinó a tot l'Institut en pes, que adoptava i recolzava la reforma gramatical

i l'aplicava a totes les seves publicacions científiques - aquells historiadors eminents que es deien Massó i Torrents, Miret i Sans, Rubió i Lluch, Ferran de Sagarra i Ramon d'Alòs-Moner; aquells homes de ciència que foren Puig i Cadafalch, Serra-Hüner, Ramon Turró, el Dr. Fargas o Guillem M. de Brocà. L'obra de l'Institut, recolzada primer de la Mancomunitat estant i després per la Generalitat de Catalunya, va donar al nostre país els seus títols d'honor científics. Les publicacions de l'Institut, començant pels seus monumentals Anuaris, per les seves Memòries, pels Arxius de la Secció de Ciències, pels treballs de la Societat de Biologia i la Societat Catalana de Filosofia, filials de l'Institut, pel Butlletí de Dialectologia, i acabant per les grans obres bàsiques de la nostra cultura, com són "Les pintures murals catalanes", dirigida per Josep Pijoan, "Les monedes catalanes", de Joaquim Botet i Sisó, els "Documents per la Història de la Cultura catalana mig-èval", de Rubió i Lluch, "L'Arquitectura romànica a Catalunya", de Puig i Cadafalch, Falguera i Goday, el "Repertori de l'antiga literatura catalana", de Jaume Massó i Torrents, la "Flora" i la "Fauna" de Catalunya, el "Diccionari Ortogràfic" de Fabra i l'"Atlas lingüístic de Catalunya", de Mn. Griera, el "Diccionari Aguiló" i l'"Itinerari de Jaume i el Conqueridor", de J. Miret i Sans, formen part del nostre patrimoni cultural més valuós.

Si fullegeu el dens volum que publicava l'Institut l'any 1935 i on era resumida la seva vida en els primers vint-i-cinc anys d'activitats (1907-1932) trobeu una tan gran riquesa de matèries, una tal varietat d'estudis i preocupacions que hom no pot per menys de meravellar-se en imaginar què hauria estat la nostra cultura si hagués perdurat l'estat de coses que feia possibles tantes publicacions, tants d'estímul i d'encoratjaments a les recerques i a les vocacions dels estudiosos de casa nostra. Els darrers vint-i-cinc anys, per raons òbvies, no han pogut presentar un tal esplet de treballs i publicacions. Tanmateix, l'aparició de llibres com els de Ramon d'Abadal sobre "Els diplomes carolingis a Catalunya", els de Ferran Soldevila sobre "Pere el Gran", la "Miscel·lània Puig i Cadafalch" i els densos volums dels "Estudis Romànics", dels quals ja van publicats quatre, així com la represa de l'Anuari, són penyora d'una continuïtat en l'obra i d'una fidelitat a l'esperit de la corporació. Les tres seccions de l'Institut i les Societats filials (particularment la Societat Catalana d'Estudis Històrics i la Societat Catalana de Geografia, amb activitat acadèmica pròpia i publicacions prestigioses) han pogut viure sense local propi ni biblioteca, sense poder disposar dels vells arxius ni dels fons d'edicions d'abans de la guerra, no comptant amb d'altre mitjà de vida que les aportacions particulars i el desprendiment dels propis membres.

Més encara: seguint una tradició inaugurada l'any 1915, l'Institut publica cada any un cartell de premis que són atorgats, en la Festa de Sant Jordi, patró de Catalunya i de l'I. E. C., i que recompensen monografies i treballs d'investigació sobre dret, història, llengua, literatura, art, arqueologia, sociologia, geografia, biologia, etc. Aquests premis, tot i la modèstia de llur dotació, aconsegueixen d'atreure molts joves i de frenar l'acció descatalanitzadora de la nostra investigació erudita que fa la Universitat de Barcelona o el "Consejo Superior de Investigaciones Científicas", organisme oficial i que disposa de ~~riquesa~~ grans recursos per a premis, beques i publicacions. Tot allò que es pugui fer per a mantenir aquests premis i per a augmentar-ne la dotació servirà per a assegurar la continuïtat i la vitalitat de la ciència catalana. En el seu discurs presidencial, i després d'haver donat als guanyadors del darrer concurs els premis respectius, Carles Riba insistia en aquest aspecte de la tasca de l'Institut: són els joves estudiosos els qui han d'assegurar-ne la subsistència i l'eficàcia. La ciència, la història, l'erudició catalanes han de parlar i escriure en català. I tots plegats, vells i joves, hauríem d'impo-

- 4 -

TAS-49804

sar-nos, com la millor manera de celebrar el cinquantenari de l'Institut, el deure de contribuir-hi. Els que puguin, contribuint a crear nous Premis i a mantenir els que ja existeixen, millorats si és possible en llur importància com a facompensa a un esforç - resulta ridícul, a aquestes altures, oferir cinc mil pessetes per a un treball d'investigació.- Els estudiosos, sobretot els joves, contribuint a la tasca de l'Institut amb llurs recerques i llurs publicacions en llengua catalana, encara que això pugui suposar algun sacrifici o la renúncia a alguna interessada protecció del "Consejo". I tots plegats, amb el nostre escalf, fent que pugui seguir encès, contra tota mena de vents de persecució o d'indiferència, el fogar pairal de la nostra cultura, creat fa més de mig segle, amb una visió aguda de l'interès nacional, per Enric Prat de la Riba, i que duu el títol gloriós d'Institut d'Estudis Catalans.

Rafael T A S I S.

Barcelona, gener de 1958.

Amic Tisner: No sé si m'ha sortit massa solemne, però ací ho tens i confio que no et semblarà indigne de LNR. Pel teu cunyat Pere sé que, malgrat totes les apariències, segueixes ben viu i que, algun cop, et recordes amb certs remordiments, dels teus corresponsals-monològaires.

Que hagi tingut Bones Festes i que l'any que hem començat ens sigui a tots ben favorable. I una abraçada ben sincera sense hard feelings